

Frankfurti Könyvvásár 2002

A KÍNÁLAT ÉS A KERESLET TALÁLKOZÁSA

Magyarország két esztendeje volt díszvendége a könyvvásárnak. Akkortájt a rendezésről nem sok jót olvashattunk, s a tapasztalatai alapján nekem sem volt ünnepi hangulatom... Idén ünnepelhettünk is, de ezt inkább Kertész Imrének illene megköszönni.

Gyorsan és komolyabb fennakadás nélkül érkeztünk Frankfurtba. Nem esett, nem voltak dugók és a forgalom jó átlagosnak tetszett: a néhai passauai osztrák-német határtól Frankfurtig 457 kamiont számoltunk, vagyis kilométerenként kb egyet.

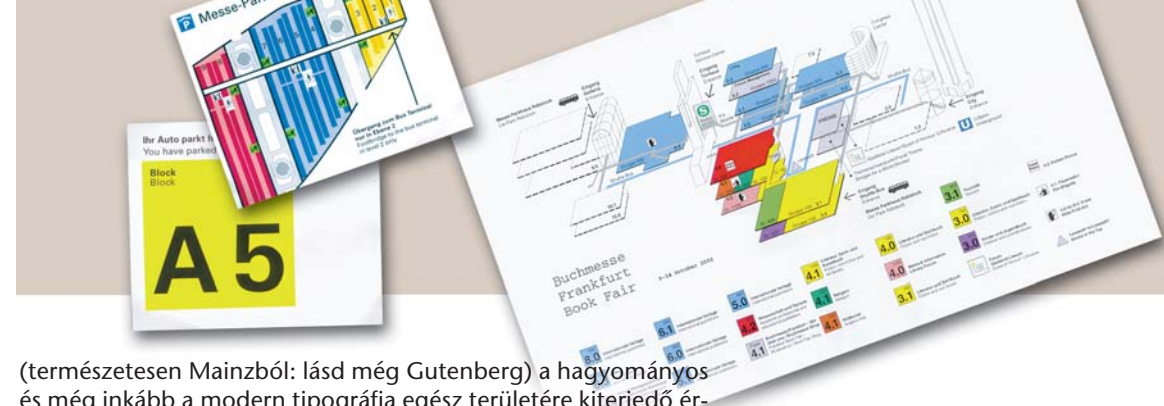
Az első változás az Euró volt, amit már a tankoláshoz észre lehetett venni. A vásár ugyanott, ugyanúgy tárt karokkal várta a látogatók özönét és élénk sárga mellénybe bújtatott segítőkész szervezői pillanatnyi kétkedés nélkül irányítottak a parkolóházba. (egy napra tíz Euro) A „dauerkarte” a tervezett három napra szóló és 34,75 Euroba került. Ennyit a dolgok pénzügyi oldaláról.

A vásár területére külön buszjárárral jut el a látogató. (Vagy a tömegközlekedés különféle lehetőségeivel, amelyek a vásáron belül is megállnak.) A kilences épület nagy boltíves csarnokában egy kis izraeli zenei koncert szórakoztatta a belépőt (CD eladással) és rögtön az első pavillon a külföldi kiadók népes táborával várta: ausztrálok és dél-afrikaiak, amerikaiak – közöttük számos egyetemi kiadó – gazdag könyv- és katalóguskínálata készlet hosszabb megállásra. Rossz ízűnek tűnik ha ezt mondom, de érezni a pénz szagát a kultúrán: Pazar kiadványok a legextrémebb tudományos témákban. Csak irigykedhetünk. Ezek nem afféle egyetemi jegyzetgyártók. A kötetek kiállítása is mutatós, képanyaguk is igényes.

A kilencesből szinte észrevétlenül jutunk a nyolcasba. Egyáltalán, az épületek között, de végig fedél alatt, teljes kört tudunk anélkül megtenni hogy a kiállítóteret elhagynánk. A mozgó járdák és lépcsők színes információs rendszerében eltévedni is nehéz. Aki pedig friss levegőre vágyik, az a subtlebus szakadatlan közlekedő elektromos kocsijain mehet választott célja felé.

Természetesen és elsősorban a művészeti könyvek vonzottak, így már előzetes elképzeléseim szerint (mihelyst el tudtam szakadni az exkluzív könyveiről híres londoni Phaidon kiadótól, a népszerű és igényes tömegkönyveiről, jellegzetesen sárga-kék karakteres zsebkönyveiről jól ismert Penguin Press nagy olvasótermétől és az Elsevier science vonzó tudományos könyveitől), hogy hirtelen harmat is említek, akkor – ez már az első nap délutánján lehetett – igyekeztem a négy, pontosabban a 4.1 felé! Ez tudvalévően a szak és azon belül főként a művészeti könyvek kiadóit állította hosszú sorba: egy egész emeleten.

Az, hogy művészet (fiction-non-fiction) keveset jelez, mert volt itt bőven fotó-, képzőművészettel foglalkozó kiadó, grafikai és tipográfiai szakkiadó: például Lars Müllerék Baselből, akik Wolfgang Weingart Typography című vaskos művével a svájci tipóról adtak ki tavaly egy meghatározó kötetet... persze itt már más került a polcaikra, vagy egy másik profi a Hermann Schmidt Verlag

(természetesen Mainzából: lásd még Gutenberg) a hagyományos és még inkább a modern tipográfia egész területére kiterjedő érdeklődésükkel egyik mozgatórugói lettek az idei könyvvásárnak. Szervezésükben került át és kiállításra a 48. TDC-Show New Yorkból, amely „Typographic Excellence” címmel nagyjából jelzi is miket mutattak be. Ez az 56. TDC válogatás 32 országból érkezett anyagokat prezentál, és a zsűri 156 munkát méltató bemuatásra. A frankfurti kiállításon – egy kis spontán fogadás keretében – Eric Spiekermann a trendet jól ismerő neves betűtervező (Meta Design, Font-font) vitakozott a mai tipográfiáról úgy, hogy csipkelődő megjegyzéseit akár az iparművészeti egyetem hallgatóinak is számhatta volna...

A művészeti kiadók közé soroltatnak azok a kis kiadók is, akik néhány (néha csak pár, vagy egyetlen egy!) példányban készítik el műveiket. Ezek a művészkönyvek olykor tárgyak inkább semmint könyvek, máskor specális egyedi technikával, grafikával és kötéssel gondosan előállított különlegességek. Bevallom, ennél egy fokkal izgalmasabbak voltak azok az unicumok, amelyek valóságos könyvként nézegetni is lehetett (cérnakesztyűben).

A modern és mai tehát jól megfért itt a klasszikussal. Franciaországi magyar litográfus japán kalligráfiákat készítő távolkeletivel. Az épület pontosabban az emelet egy részén kiállításon volt látható a válogatott művészkönyvek egy része. Középen rézkarc és könyvnyomtatás állt, a mester pedig sajátkezűleg gyúrta át a festéket. Kézi merítésű papírt gyártottak a nézelődőknek és kissé már a tömegigényt célbavéve e technikai bemutató egyik sarkán linozsedőgép is működött.

Ha már a könyv és tipográfia művészetéről esett szó, illik legalább egy mondatot áldozni Jan Tschicholdnak, aki a XX. század kiváló betűtervezője volt, és grafikus munkásságának emlékére pályázatot hirdettek. Ennek a pro memoria kiállításnak az anyagát a kiállítók sora közötti lélegzétvételyi pihenőként iktatták be a rendezők.

A felette lévő szinten a tudományos irodalom kiadói kaptak helyet, míg a 4.0 a média és információ területe volt. Amikor ezt leírom persze ne feltétlenül az elektronikus kommunikációra vagy a számítógépre gondoljanak. Merthogy számítógép szinte minden nagyobb standon (pejoratív e szó azokra a méretes kiállító cégekre alkalmazva, akik egész könyvtárakat és olvasótermeket állítottak fel) található volt. az iMac vidám színei dekoratív dísznek is beváltak. Számítalan CD vagy éppen telepített program volt látható és kipróbálható. A nyilvántartás és az adattár, az internet kapcsolat mindez természetesen illett a könyvek végtelen sorába.

Litvánia, az idei díszvendég a Fórumon kapott bemutatkozási lehetőséget. Az irodalmi műsorok mellett gazdag fotókiállítással, és talán nem véletlenül a világháborúban szinte teljesen megsemmisült zsidó közösségek életének emlékidéző dokumentumaival és irodalmi jellegű anyagával is megismerkedhettünk.

A legkevesebb reklámköltség ráfordítás: egy-egy képslap elkészítése. Szinte a legtöbb kiadónál előfordult pár változata a kínált művek illusztrációiként.

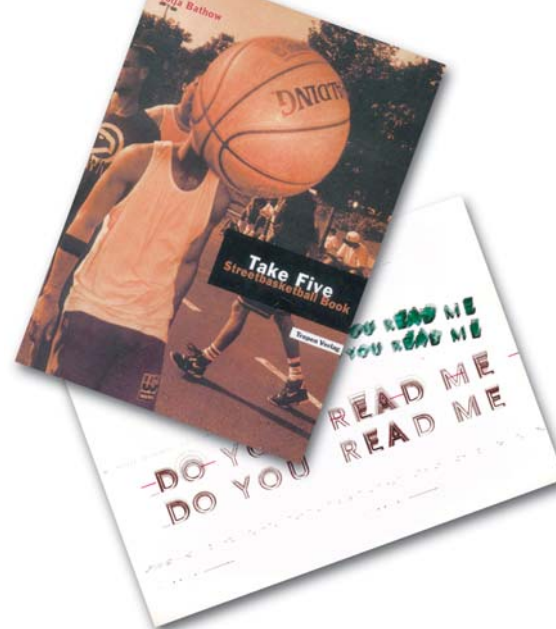
Azért mégis a könyv az úr – fordítanám ki Petőfi versét, de hopp itt elakadok, mert egy olyan lényeges esemény villan fel bennem, amiért a Sorsnak köszönetet illik mondani (na és persze a svéd akadémiának is). Kertész német kiadója már másnap szerény fotóval állította meg a figyelmesebb érdeklődőket: Esterházyval közös könyvüket hirdette. Ekkor határoztam el, itt az ideje, hogy a hazai vizekre evezzek. Jó kis képzavar! Az 5. csarnok (vagy Hall, ahogy arrafelé nevezték) nem tűnt előnyös helyszínnek. Az az igazság, hogy a Nobel-díj miatt is valójában csak a második nap látogatam oda: elvégre magyar könyveket itthon is bőven láthatok.

De minden rendben volt. A méretek arányosak a világ könyvkiadásában eddig betöltött szerepünkkel és a helyszín, hogy nem kívánt ember felettit talán még szerencsésebb volt a tavalyelőtti díszvendégénél.

Magyarország szomszédai Frankfurtban is valóságosak voltak: szlovák, román és más poszt-szocialista országok karéjában, mint a Kárpátok között otthon érezhettük magunk.

A decens kiadói boxok a „főhajó” oldalában sorakoztak. Igazán sok ismerősre sem akadtam. Csendes maguk-közötti locsogással telt az idő és a látogatók nem tolongtak a kitüntetett író hírére sem. Ugyan miért is? Kertész Imre kiadói németek, a hazai érdeklődés sem volt irányában kiemelkedő eleddig, ami pedig a díj odaítélése óta tapasztalható, az a megható és őszinte öröm mellett olykor inkább arcpírító...

De akkor még csak első napos volt a hír. A bágyadt őszi fényben egy három eurós sült kolbásszal leptem meg magam. (A bratwurst

Katalógusok oldalpárjai helyett ezek közül mutatunk be néhányat.

a régi, csak az ára új.) A korábbi tapasztalatok birtokában már hátizsákkal jöttünk a vásárba. Adtak ugyan reklámszatyrokot, de azok nem oly megbízhatóak. Márpedig a frankfurti könyvvásár egész embert kíván. Most és itt gyorsan pár avult adatot: a kiállítás összesen tíz épületet tett ki. Ezek között van egy Fórum, ez inkább kiállítás és előadások tere. Máshol egyéb (pl. presse) irodák találhatóak, de a legtöbb nem egy szintet jelent csupán és az összekötő folyosók mentén bőven akad érdekesség. Például az Arto Edition. A csarnokok kb. BNV méretűek, és nem végleges adatok szerint amíg Ausztria csupán 174, addig Franciaország 307, az Egyesült Államok 825 és a rendező németek 2412 kiadóval vonultak fel.

A 4.1 szintjén oly szívesen emlegetett és látogatott művészeti kiadók száma meghaladta az ötszázat, míg a vásárra nevezett kiadók összesen a nyolcezerhez közelítettek!

Namármost: egy kiadó nem csupán egy könyvet vitt a vásárra. És ilyenkor – sőt még Frankfurtba indulás előtt – érdemes úgy futólag arra gondolni: idehaza, ha bemegyünk egy barátságos kis könyvkereskedésbe, leemelünk egy kötetet (majd még egyet...), hány percet töltünk nézegetéssel. Nálam ez minimum másfél óra az életemből. Tehát? Tehát mint ama középiskolás gyerekek az Agromasexpó forgatagában igyekszünk minél több info anyagot is megszerezni. Abból van bőven. A kiadók java része negyed vagy fél éves katalógusokba néhol extrán a könyvvásárra időzített alkalmi kiadványba öli pénzét. (Lehet persze kitűzött is kapni, tollat és más üvegyöngyöket.) A látogatók egy része azonban ott is nagyvadra megy. Az egyik standnál ki is fakadtak, hogy már a harmadik

könyvet kell pótolniuk abból amit én megvenni szeretnék és kértek, várják az utolsó napig, akkor féláron odaadják majd, de most nincs több tartalékban. Más:

Az angliai evangélikus egyház finom tortájára emlékszem még, amihez pezsgőt is kínáltak. A lazacos és kaviáros (sic) szendvicsek-ből csak azért nem vettem, mert akkor voltam túl a sültkolbászon. Ez a „szakmai program” a német könyvkiadóknál tovább bővült. A német irodalom példányszámát tekintve európai igényeket elégíti ki. Nem csoda tehát, hogy ezek a kiadók (pl. a dtv amely a zsebkönyvek kiadójaként ismert) megjelentetett könyvek száma és példányszáma szerint jókora területet fedtek le. Az olvasói érdeklődés – legalábbis a vásár idején – cseppet sem jelezte, hogy mára az internet és mobiltelefon korában a nyomtatott információ társadalom válság előtt állana. A Springer/Bertelsmann szép üvegalotája vagy a Bruckhaus Verlag szíves vendéglátása (ahol szintén százakat kínáltak meg fehér- vagy vörösborral) biztos üzleti hátteret sejtet. A gasztronómiai csodák közé számítom azt a sajtókelyhet is, amelyet mintegy százan kaptunk váratlanul kézhez az egyik honi kiállítónál. Általában az étkezés gyarló örömeit pazar könyvekben is megörökítették. Az évekkal ezelőtt kezdődött úgy nevezett szakácskönyv divat még nem csengett le.

Az olvasók legháziasszonyabbikái külön fórumon csevegtek a saláta, a petrezselyem és más meghatározó fűszernövények értő szerzőivel arról a műről, amelyben egytálcák fotói között a házikiskert örömeit ecsetelte a szerző.

Ismét más (persze francia) cégnél két hontalannak tűnő zenész

mutatta otthonosságát az elektronikus gitár és jazz világában: itt zenei kiadványok és CD-k sorát állították ki. A CD egyébként valóban társa – inkább csak kísérője – a könyveknek. Az interaktív tér vonzása természetesen a gyermekekre a legerősebb. A gyermekkönyv kiadók közül nem mindegyik üti meg a mércét. Itt nincs előválogatás és zsűri, a (köz)ízlésnek széles skáláját elégítik ki maradéktalanul. Azért persze – a nagy számok alapján – sok szép gyermekkönyvet is találni. És mindenfélét amit a könyvhöz (áru-csatolás!) társítani érdemes.

Külön kategóriát alkottak a kalendáriumok. Kiállításon is bemutaták azt a több százat (!) amit jövőre piacra dobnak.

A sajtó (napi- heti és havilapok) sem csupán újságokkal képviseltette magát a Guardiántól a DuMont-on keresztül a nagy klaszrikusokig: Spiegel, Frankfurter Allgemeine, Weltwoche, Zeitrevue, du, Frame, Form, National Geographic, Communication Art stb. friss számaikat kínálták és kiadói tevékenységük egyéb termékeit (például gazdag fotótárukat) vitték a vásárra. Általában nagyon szép fotóanyagokat láthattunk a világ minden tájáról.

Tillmann J.A. az Iparművészeti Egyetemen tartott előadásában a kényszeres új kultúráról szólva említi, hogy a német nemzeti könyvtár, a Deutsche Bibliothek évente nyolc kilométerrel kénytelen növelni polcállományát. Aki a Frankfurti Könyvvásárra téved könnyen beláthatja, hogy ez a szám reális, hovatovább korlátozó, mert a szélelmi termékek előállításában – a kínálat és a kereslet ipari méreteit tekintve – a könyvgyártás ugyancsak tömeges fogyasztói igényeket elégíti ki. Ennyit a Gutenberg galaxisról. [MP]

